

СТАНОВИЩЕ

от

Д-р Светлана Темелкова Събева, доцент в Катедра „Социология и науки за човека”,
Философско-исторически факултет, Пловдивски университет „П. Хилендарски” член
на научно жури утвърдено със заповед на ректора на СУ”Св. Кл. Охридски” РД
38-117/ 10.02.2017 г.

за дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „Доктор”
в професионално направление 3.1. „Социология, антропология и науки за културата”,
докторска програма в Катедра „Социология”, Философски факултет, Софийски
университет „Св. Кл. Охридски”

Автор: Мария Петьова Мартинова

Тема: Новите конфигурации на (де)медикализацията и алтернативните
интерпретационни модели на употребата на здравето. Раждането с дула в България,
2010-2015 г.

Научен ръководител: проф. д-р Лиляна Деянова

Дисертацията на Мария Мартинова представлява оригинално изследване на нова практика в полето на родилната грижа в България – раждането с т.нар. „дула” (помощничка), появила се в България в периода след 2010 г. Изследването съчетава успешно теоретичен фундамент, методологическа рефлексивност и прецизно проведена емпирична работа върху социология на настоящето. Търпеливото извличане на данни от една толкова непрозрачна екзистенциална сфера, каквато е женския опит за бременността и раждането, е съпътствано от задълбочена реконструктивна и разбираща работа върху научни и всекидневни понятия. Този изследователски стил е заявен и в заглавието, което въвежда ключовите термини на дисертационния труд – „медикализация” и „демедикализация”, както и „употреби на здравето” – именно през тяхната проблематичност, указвайки, че ще става дума за лабилни „конфигурации”, за дифузни измествания в пределите на живи практики и плаващи смислови репрезентации.

Дисертацията с обем от 232 стандартни страници включва: увод, три глави и заключение; три приложения, даващи ориентир за методическите специфики на

емпиричното изследване (портрет на дулата като помощничка на раждаща жена; брой и дължина на проведените интервюта; ръководство за полу-структурирано интервю с дула); списък на цитираната литература, обхващаща 47 публикации на български и английски езици, както и 10 електронни документа.

Първите две глави, които дисертантката определя като „теоретични” (с 2. Автореферат), реконструират ключови понятия от аналитиката на властта на Мишел Фуко и негови последователи или повлияни от него автори, но залогът им не е собствено теория, нито пък рефлексия върху границите на въпросните понятия, а по-скоро употребата им като ‘кутия с инструменти’ – за очертаване на аналитична и диагностична мрежа, адекватна на изследваната нова практика на родилна грижа. Прицелът – според авторката – е „разбиране на важни актуални процеси, отнасящи се до начина на регулиране на поведението, ролята на медицината в тези процеси, значението на здравето за различни форми на идентификация, пре-конфигурирането на носителите на авторитет и доверие по тези теми” (с. 11). Изобрът сполучливо се фокусира върху проблематиката на управляемостта на поведението (при Фуко и след него при Томас Лемке, Никълъс Роуз и Питър Милър), а не толкова върху анатомополитиката на тялото и биополитиката на населението. Четейки внимателно споменатите автори, в първа глава Мария Мартинова изяснява връзките между управляемост и неолиберални технологии на субективация (за да покаже по-късно „начините, по които раждането с дула и други родилни практики могат да се мислят като свързани с по-общи усилия по ‘овластяване’ на бъдещите родители (най-вече майките) и поставянето им в позиция на отговорност за взетите от тях решения” (с. 24); специфицира аналитични моменти на понятията „практика” и „интерпретация” именно в контекста на управляемостта (с. 26); акцентира върху процесите на проблематизиране, извършвани от самите дейци, като отварящи подстъп към изследваните реалности; проследява сложната диалектика в процесите на „медиализация” на късномодерните общества, за да стигне до извода, че „понятието медиализация би могло да работи като аналитичен инструмент, стига да не се свежда до критика на практиките, които описва, от гледна точка на темите автономност и хуманност” (с. 47). Във втора глава се обсъждат понятията „стратегия”, „тактика” и „съпротива” – чрез трудове на Мишел дьо Серто, Пиер Бурдийо и Мишел Фуко – доколкото именно те придават специфика на разбирането за практика в концептуалната рамка на аналитиката на властта. Тук, както и в предходната глава, дисертантката

демонстрира умения за прецизна теоретична реконструкция, задълбочено познаване на релевантните дискусии и преди всичко способност за евристично приложение към постепенно кристализиращия предмет на емпиричното изследване – полето на „родилния активизъм” в България – което указва към хетерогенна мрежа от актьори, дискурси, институции, пространства, тела, събития, преживявания, противопоставяния и най-вече – към нововъзникналата фигура на дулата.

Така плавно се преминава към трета глава, която представлява ядрото на дисертационния труд. Тя е организирана около казуса на болничното раждане с дула като хибриден опит, съвместяващ конвенционалните медицински и борещите се за утвърждаване алтернативни практики на родилна грижа. Казусът е избран много сполучливо именно в качеството му на стратегически пункт, наситен с възможност за преобразуване на позициите и съотношенията на силите в едно поле на власт-знание. Прецизно се въвеждат: конкретизация на „позицията” дула (обвързана строго с „преминаването на обучение като основен критерий за очертаване на групата на дулите в България”, с. 77); наборът от качествени методи на изследването (интервюта с дули, майки и лекар акушер-гинеколог; наблюдения на публични събития; анализ на публикации); двете основни хипотези, организиращи изследването – за „(де)медикализацията”, която авторката разбира не като еднозначно противопоставяне, а като „многопосочно, динамично позициониране спрямо медицинското” (с. 84) на новата практика; и за „субективацията” в смисъла на въпроса доколко тази практика поставя майките „в позиция на отговорно правещи себе си индивиди” (с. 86). Аналитичната работа върху емпиричния материал е организирана в няколко тематични блока, които представляват плътни описания на медицинализация и алтернативния модел на раждане, на емпирични разкази за раждането, на траекторията на ставането-дула, на институционалните позиционирания в полето на родилната грижа и т.н. Тези детайлни описания на живите практики, които демонстрират възплътеното социологическото майсторство на Мария Мартинова, тук, разбира, се не могат да бъдат проследени.

Обобщавайки приносите на дисертацията, бих посочила:

- 1) Изграждане на аналитична мрежа от понятия, обвързваща проблематиката за управляемостта на поведението и диалектиката на процесите на медицинализация и демедикализация в късноmodernите общества;

- 2) Работа върху социология на настоящето – в смисъл на разкриване на позиции в *status nascendi* в социални свят – с диагностичен потенциал върху примера на „употребите на здравето”.
- 3) Разкриване на състоянието на полето на родилната грижа в България през призмата на опита за позициониране на новата практика „раждане с дула”.

Авторефератът с обем 30 страници е изготвен прецизно и прегледно и отразява основните резултати, постигнати в изследването. Приносите са ясно и коректно формулирани. Посочени са две публикации по темата на дисертацията (едната под печат).

Преди да формулирам заключението си, бих искала да посоча и онова, което ми се струва проблематично в изследването на Мария Мартинова, ограничавайки го до три пункта: 1) Дефицит в емпиричното изследване, според мен, е слабата представеност (едно интервю) на конвенционалната медицинска позиция на акушер-гинеколозите, които присъстват само чрез огледалото на дулите, били те конкуренти или тактически съюзници на лекаря. Така се пропуска важен ресурс за диагностика на конюнктурата на полето на родилна грижа и потенциала му за трансформация, който би се определял не само от „полето на активизъм”, а и – така да се каже – от полето на хабитуализация. 2) Оставам с впечатление, че реториката на родилните активисти за „овластяването” на майките като отговорни за своите решения субекти и като „клиенти” на медицински услуги бива донякъде безпроблемно възприета от дисертантката; не се тематизира амбивалентността на „овластяването” чрез „естественото” раждане, което не само вражда майките в друг властови диспозитив, но от което – така както и от „дирижираното” раждане – не може да бъде изключена категорията на случайността. 3) Основателното търсене на холистична перспектива към събитието на раждането (която според мен не съвсем удачно се нарича „социален модел” в противоположност на „медицинския”, напр. с. 85) и семантизирането му като „преживяване”, което въвеждат родилните активисти, сочи, според мен, към недостатъчността на избрания концептуален апарат относно „технолозиите на субективизиране” в рамката на аналитиките на властта. Едно обръщане към по-фини праксеологически и феноменологически перспективи би разкрило по-плътно структурите на себепреживяване, на опита на актуалното и хабитуалното тяло на майките, на интертелесността и интерафективността с дулата като основа за изграждане на телесно

доверие, на едно знаещо женско тяло и т.н.; а „хормоналният език” на преживяванията би станал название на по-дълбок аналитичен проблем отколкото сглобката с „медицинското” (с. 150).

В заключение, с пълна убеденост бих искала да дам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено в рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **да предложи на уважаемото научно жури да присъди на Мария Петьова Мартинова образователната и научната степен „доктор” по направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата .**

9.05.2017 г.

София

Автор на становището: Светлана Събева